

Органи місцевого самоврядування як суб'єкти зміцнення громадської участі в Україні

УДК 352.316(477)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.5>

Комарницький Володимир Васильович
аспірант кафедри міжнародної політики
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
вул. Університетська, 14,
Ужгород, Україна
ORCID: 0000-0001-8822-3302

Висунуто припущення, що органи місцевого самоврядування здатні і мають інституціональну спроможність бути суб'єктами зміцнення громадської участі в Україні. Ця теза набуває особливої актуальності в умовах повномасштабного вторгнення окупаційних військ Російської Федерації та потреби консолідації зусиль держави та громадянського суспільства для спільного спротиву. Відтак метою наукового дослідження є з'ясування ролі та потенціалу органів місцевого самоврядування у створенні умов для реалізації та зміцнення громадської участі в Україні, аналіз існуючих практик залучення громад до тих чи інших форм активності, оцінка меж повноважності представницьких органів влади на місцях в умовах війни, зокрема, щодо міжнародної співпраці.

Реалізації дослідницької мети сприяло формування комплексної методології, в яку інтегровано інструментарій неінституціонального, структурно-функціонального, історико-аналітичного, компаративного та інших підходів. Зокрема, встановлено, що в Україні створено законодавче підґрунтя для набуття суб'єкт-об'єктного статусу органами місцевого самоврядування – і як ініціаторів, і як співвиконавців суспільно затребуваних проєктів. Водночас, констатовано, що в умовах воєнного стану суспільство більш чітко артикулює до політичних еліт усіх рівнів запит на створення сприятливих умов для втілення гуманітарних ініціатив (передусім, волонтерських), тоді як зворотній зв'язок і досі тяжіє до декларативності.

Позитивною визнано роль самоврядних органів у налагодженні тресторонніх зв'язків між громадами, неурядовим сектором та міжнародними інституціями, мобілізації ресурсів для оптимального забезпечення життєдіяльності регіонів в умовах війни. Окрім того, територіальні громади змогли сформувати мережу гуманітарних хабів для обліку та розподілу гуманітарної допомоги, виступили своєрідними гарантами її цільового використання. Підсумовано, що описаний досвід є чинником подальшого зміцнення інституційної пам'яті щодо звітності та контролю, розширення комунікаційного потенціалу місцевих органів влади та забезпечення реальної відкритості та публічності їхньої діяльності.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, громадська участь, громадська ініціатива, волонтерство, політична комунікація, громадянське суспільство.*

Вступ. Початок повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України зумовив загальну консолідацію українського суспільства, органів державної влади та місцевого самоврядування (далі – МСВ). Це стосувалося як безпосередньої протидії ворогові, так і активізації волонтерської діяльності, громадських ініціатив з підтримки фронту, внутрішньо переміщених осіб, інформаційних кампаній щодо подій в країні, міжнародних комунікацій з метою залучення додаткових ресурсів для військових та цивільних. Очевидних змін зазнала громадська участь – і у кількісному, й у якісному вимірах, про що свідчить інтенсивність розширення кола активних громадян, масштабування обсягів цільової допомоги, формування широкої мережі волонтерських спільнот. Такі процеси поступово розмили межі компетентностей державних та неурядових інституцій, гуманітарний функціонал яких часто перекукувався і дублювався, що особливо було помітно на регіональному рівні. Це створило прецедент, який дозволяє перевірити дію норми Закону України «Про волонтерську діяльність», де йдеться, що «органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи забезпечують сприятливі умови для здійснення волонтерської діяльності,

підвищення її суспільного престижу та створення передумов для її розвитку, підтримки та заохочення волонтерів в Україні» [5].

Метою статті є комплексний аналіз діяльності органів місцевого самоврядування в умовах російсько-української війни у контексті впливу, створення умов для реалізації та зміцнення громадської участі в Україні; характеристика інституціонального середовища для виконання таких функцій органами МСВ та визначення міри спроможності і зацікавленості у використанні самоврядними структурами потенціалу цього середовища.

Методи дослідження. Реалізації дослідницької мети сприяє застосування комплексної методології, в яку інтегровано інструментарій неінституціонального, системного, структурно-функціонального, історико-аналітичного, компаративного, нормативного та інших підходів. У своїх гіпотезах ми орієнтуємося на чинні практики участі суб'єктів місцевого самоврядування в активізації громадської діяльності, а у висновках спираємося на відповідні інституціональні умови та міру їхнього використання органами МСВ. Таким чином, предметне поле наукового пошуку є досить широким і виправдано потребує різногалузевих підходів до аналізу.

Результати. Наукові та методичні розробки з підтримки громадських ініціатив, підвищення ефективності впливу на їхню реалізацію політико-владних інститутів стали затребуваними у вітчизняній науці задовго до російської військової агресії. З початку 2000-х років українські науковці акцентували новий етап зрілості громадянського суспільства в Україні, який передусім характеризується дієвістю, ініціативністю, саморегуляцією колективної дії та автономністю її поширення. Відповідні аспекти лягли в основу досліджень Г. Агафонової, Є. Бородіна, І. Івженко, К. Ірхи, О. Карого, А. Кожинної, В. Мельничука, Я. Панаса, Л. Полішкевич, О. Сергієнка, О. Хижняка, О. Шатуйро та ін. Від аналізу інституціональних умов здійснення громадських ініціатив автори поступово переходили до вивчення їхнього впровадження, зокрема у взаємодії з місцевими органами влади. Особлива увага була приділена трансформації вказаних процесів після 24 лютого 2022 р.

Громадська участь – це результуючий компонент низки чинників, серед яких важливо проаналізувати законодавче підґрунтя для участі громадськості в місцевій політиці, а також відповідний зарубіжний досвід. Попри припущення, що самоврядні структури мають бути зацікавленими у включенні активних громадян та їх об'єднань до просування суспільно значущих процесів текст Закону України «Про місцеве самоврядування» містить досить фрагментарні положення щодо цього. Ключовим аспектом вважаємо згадку у Законі про місцеві ініціативи (Ст. 9), які можуть стосуватися питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, і вноситися за процедурою, яку регламентують представницькі органи МСВ або статuti територіальних громад, позаяк проєкт закону про місцеві ініціативи так і не було розглянуто. Аналізуючи зміст статей Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» на предмет конкретизації обставин та умов формування традиції громадської участі, відзначимо лише два приклади:

– розкриваючи повноваження щодо організації та забезпечення цивільного захисту, документом передбачено залучення суб'єктів господарювання, сил цивільного захисту, волонтерів та населення до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж та забезпечення проведення відновлювальних робіт (Ст. 36-1);

– повноваженнями старости передбачено сприяння утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у старостинському окрузі (Ст. 54) [6].

У тлумаченні Ради Європи, зацікавленими сторонами співучасті у діяльності місцевих органів влади є активісти громадянського суспільства,

журналісти, члени наукових кіл, представники бізнесу, окремі активні громадяни. Простір для такої участі має бути інклюзивним, враховувати погляди широкої громадськості, зацікавлених експертів і груп інтересів, у тому числі, вразливих і маргіналізованих верств населення. Окремо наголошується, що учасниками варто вважати і тих, кого можуть прямо чи опосередковано зачіпати рішення органів МСВ [15]. Зауважимо, що пріоритетність розширення можливостей і механізмів громадської участі, зокрема й з ініціативи місцевих органів влади, зумовлена ключовим принципом Європейської хартії місцевого самоврядування, де громади та їхні мешканці уособлюють первинний рівень реалізації демократії [14].

Практика місцевого самоврядування демократичних країн, зокрема й України, виробила низку способів участі громадськості у місцевій політиці. Їх називають формами або механізмами громадської участі. Вони особливо актуалізувалися у зв'язку із розповсюдженням останніми десятиліттями ідеї переходу від представницької до партисипаторної демократії. До переліку основних форм громадської участі у місцевому самоврядуванні фахівці внесли місцевий референдум, консультації з громадськістю, участь в управлінні місцевим бюджетом, громадську експертизу, органи самоорганізації населення, громадські ініціативи, звернення громадян, збори громадян за місцем проживання, громадські слухання, відкликання депутата, громадські ради, дострокове припинення повноважень голови ради тощо [4].

У свою чергу, фахівці виділяють п'ять рівнів залучення громадян до місцевого самоврядування:

1. Надання інформації.
2. Інформаційний зв'язок з громадянами.
3. Діалог з громадянами.
4. Партнерство з громадою.
5. Громадське управління [8, с. 14].

Вибір лише надання інформації про дії та плани влади у населеному пункті його мешканцям залишає варіант бути спостерігачем цих процесів чи повністю самоусунутися від свідомого впливу на розвиток міста. Для формування у мешканців відчуття реальних творців майбутнього самоврядної територіальної громади, їх перетворення на просументів необхідно перейти на четвертий рівень залучення громадян [8, с. 15]. Та очевидно, що окреслені рівні уособлюють всю логіку поступового переходу до конструктивної синергії громади та адміністрації. Тобто, не забезпечивши перші етапи залучення, неможливо перейти до двох останніх, які об'єктивно відповідають вищій якості трансформації локального громадянського суспільства.

Попри недоліки законодавства, все ж констатуємо, що чинними органами місцевого

самоврядування в межах наданих їм повноважень передбачена процедура громадських слухань та місцевих ініціатив, які закріплені статутами громад та відповідними положеннями. Наприклад, згідно з «Порядком внесення та розгляду місцевих ініціатив в місті Києві», ініціатором внесення такої ініціативи на розгляд Київської міської ради має бути ініціативна група членів територіальної громади міста Києва в кількості не менше п'яти осіб, а підписати її мають не менше ніж 1000 членів територіальної громади [10]. А у «Положенні про місцеві ініціативи у м. Ужгород» вказано, що підписати подання від ініціативної групи з п'яти осіб мають усього 50 членів територіальної громади м. Ужгород [9]. На нашу думку, важливість описаних процедур полягає не лише у можливості реалізації місцевих ініціатив, але й у стимулюванні комунікації у громаді з нагальних питань місцевого значення, перекладом на етапі збору підписів.

Важливою частиною громадської участі, у тому числі й спільно з органами місцевого самоврядування, стала волонтерська діяльність, яка відчутно активізувалася з початком повномасштабного вторгнення окупаційних військ Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 р. Якщо звернути увагу на зміст типової цільової «Програми сприяння розвитку волонтерської діяльності», розробленої в межах впровадження проекту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні», то вона фіксує пріоритетні напрямки волонтерської діяльності в громадах, а саме:

- надання допомоги з метою підтримки незабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних осіб, що потребують соціальної реабілітації;

- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;

- надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з органі-

зацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;

- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

- надання волонтерської допомоги Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації тощо [11].

Вказаний документ став відправною точкою для впровадження відповідних практик на рівні представницьких органів місцевого самоврядування. Зокрема, програми сприяння розвитку волонтерства, заходи та ресурсне забезпечення до них затвердили Луцька, Хмельницька, Івано-Франківська, Львівська міські територіальні громади, а також міськради у Ніжині, Брусиліві, Звягелі, Мукачеві, Новоград-Волинському та інших громадах. У документах збігаються загальні змістовні контури, а наголос зроблено, з одного боку, на посиленні рівня довіри жителів до влади, у тому числі, через підтримку волонтерських ініціатив, з іншого боку, на створенні сприятливих умов для розвитку волонтерства та волонтерських мереж [1]. Окрім того, серед пріоритетів – налагодження конструктивної співпраці місцевої влади з організаціями та установами, що залучають волонтерів, збільшення зовнішніх ресурсів для вирішення місцевих проблем; впровадження постійно діючої інформаційно-просвітницької кампанії та інше [1]. Локалізована в межах громади волонтерська діяльність має бути зрозумілою для місцевих адміністрацій, включати партнерську складову щодо влади, що, у свою чергу, дозволить представницьким органам на місцях якісно відстоювати інтереси волонтерів під час конфліктів з державними структурами, які мали місце в Україні після початку війни.

Процес розробки вказаних програм розпочався в Україні з другої половини 2022 р., що має дати поштовх до активізації спільного волонтерського руху державних і недержавних інституцій у 2023 р. Однак наразі немає прикладів деталізованих планів чи запланованих заходів, що свідчить про певну декларативність викладених у документах положень. Тут доцільно згадати й про діяльність в областях координаційних рад з питань сприяння розвитку громадянського суспільства, чия ефективність вимірюється переважно погодженими намірами щодо інформаційних заходів. Однак наголосимо, що рівень зовнішньої мотивації та запиту до спільноти державних виконавчих та місцевих представницьких владних структур з громадським сектором в умовах повномасштаб-

ної війни є досить високим. Ця обставина відрізняє попередній досвід існування інертних стратегій та довготривалих програм суспільно-політичного співробітництва.

Звертаючись до європейської практики підтримки та популяризації волонтерства, зазначимо, що там ключовий наголос зроблено на сприятливому середовищі для волонтерів та забезпеченні їх необхідними ресурсами, адже ці умови є запорукою якісного результату діяльності. Чинниками підтримки тут визначено ті, гарантами яких можуть бути центральні та місцеві органи влади, а саме:

- систематичне і довгострокове фінансування волонтерських організацій;
- контроль за волонтерською діяльністю без втручання у способи її реалізації;
- створення правової бази для здійснення діяльності волонтерів, що ґрунтується на принципі свободи і одночасно містить всі «правила гри» для зацікавлених сторін;
- забезпечення рівності у середовищі функціонування волонтерських організацій – від локального до загальноєвропейського [17].

Така увага до волонтерства як форми громадської участі, яка потребує підтримки та активних взаємодій з боку органів центральної та місцевої влади, обґрунтована фактом стрімкого зростання кількості суб'єктів волонтерської діяльності в Україні. Таких, станом на квітень 2023 р., в офіційному реєстрі Державної податкової служби зафіксовано понад 4,3 тисячі [2]. Це одночасно і показник розвитку громадянського суспільства, і сигнал до держави на всіх її рівнях про потребу всебічного забезпечення та вичерпного внормування такої добровільної громадської діяльності.

У 2021 р. в Україні було ухвалено Закон «Про основи національного спротиву», який передбачає, що органи місцевого самоврядування спільно з державними органами здійснюватимуть підготовку громадян України до національного спротиву та стануть цивільною складовою територіальної оборони [7]. До нових функцій МСВ також увійшло будівництво блокпостів, захисних споруд та створення інших умов, необхідних для ефектної діяльності добровільних підрозділів. Здійснення таких компетенцій неможливе без оптимізації зусиль зі зміцнення громадської участі – як щодо інформаційної кампанії, так і щодо мобілізації населення на виконання норм закону. Та, як вказує голова Центру політико-правових реформ І. Коліушко, «більшість представників органів місцевого самоврядування залишилися на своїх місцях і організували життєдіяльність населених пунктів у нових умовах: активно залучалися до волонтерської діяльності й ініціювали волонтерський рух, допомагали переселенцям... Тому експерти та політики загалом позитивно оцінили роботу органів місцевого самоврядування в умо-

вах воєнного часу, зазначивши, що однією з причин злагодженого та оперативного реагування на кризу є децентралізація та розширення повноважень на місцях» [16].

Волонтерська діяльність та заходи з підсилення національної безпеки та оборони на місцевому рівні – фактично новий досвід для системи місцевого самоврядування. Обидва напрямки стали об'єктивною потребою під час війни. Попри те, що волонтерство вважається переважно громадською прерогативою, але приклад функціонування гуманітарних хабів від місцевих органів влади для ВПО в усіх регіонах України (тільки для переміщених осіб з Луганщини їх діє понад два десятки) свідчить про масштабування гуманітарної функції МСВ. На нашу думку, такий досвід не варто вважати дублюванням місії волонтерів (індивідуальних чи їхніх організацій), адже такий обсяг допомоги є виправданим і затребуваним.

Також варто зупинитися на участі органів МСВ у міжнародній діяльності та залученні до цих процесів громадськості. Такими прикладами співробітництва є: транскордонні проєкти, міжнародні ґрантові угоди, дні добросусідства, співпраця міст-побратимів тощо. Запорукою успіху таких взаємодій є симбіоз державних і недержавних інституцій, коли громадська участь і підтримка органів місцевого самоврядування є взаємовигідними. До прикладу, проєкти ЄС з впровадження принципів сталої міської мобільності, передбачали розробку регіональних планів представниками місцевої влади та активу громад, що у майбутньому мало забезпечити якісні звітність та контроль реалізації інфраструктурних проєктів у конкретних населених пунктах [18]. Наразі ж поглиблення міжнародних взаємодій пов'язане з вирішенням потреб і проблем російсько-української війни, а об'єднання зусиль і зв'язків органів МСВ та організацій громадянського суспільства лише підсилюють таку цільову співпрацю.

В оцінці спроможності органів місцевої влади каталізувати громадську активність важливо враховувати чинник ставлення та довіри громади до суб'єктів МСВ. Такі показники демонструють результати низки соціологічних опитувань. Зокрема, у 2018 р. дослідження, яке проводилося у рамках проєкту «Партисипативна демократія та обґрунтовані рішення на місцевому рівні в Україні» та охопило 10 міст та 12 об'єднаних територіальних громад, показало, що 51% респондентів з ОТГ схильні покладатися на обіцянки представників місцевої влади, тоді як серед містян таких було лише 32%. Також серед мешканців ОТГ більше, ніж серед містян, тих, хто згоден, що «в їхньому місті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян» (54% проти 37%) [12]. Аналогічне співвідношення зберіглося й у оцінці якості роботи місцевої влади, що може свідчити про більш тісний зв'язок між місцевою громадою

та владою в ОТГ, де кількість мешканців менша, ніж у містах. Відповідно ефективність комунікації всередині громад можна вважати чинником позитивного впливу на спроможність їхніх представницьких органів влади мобілізувати населення на суспільно затребувані активності.

Оцінка представниками громадянського суспільства діяльності органів місцевого самоврядування після введення в країні воєнного стану балансує між «нормально» та «погано», про що свідчать результати дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» [3]. Підкреслимо, що найгірші відгуки місцева влада отримала за якість заохочення розвитку громадянського суспільства та реалізації діалогової манери співпраці з громадою. На нашу думку, тут важливо врахувати відповідну обставину – війну та зумовлений нею воєнний стан, коли можна висловити припущення, що низькі оцінки якості взаємодій на місцевому рівні пов'язані не лише з небажанням чи неготовністю влади до комунікації, але й з відсутністю досвіду впроваджувати ефективні практики суспільно-політичної співпраці в екстремальних умовах. Водночас, доволі розрізнені, часто полярні, відповіді респондентів у проаналізованому дослідженні, можуть свідчити про дезорієнтованість населення, у тому числі, й щодо переформатування пріоритетів партнерства з органами МСВ. На противагу ж негативним показникам наведемо один із висновків аналітичного дослідження «Центру спільних дій», що «більш дієвими стають ті низові громадські ініціативи, які не намагаються розв'язувати проблеми самотужки, а звертаються за допомогою до інших груп: волонтерів, бізнесу, місцевої влади, громадських організацій» [13]. Тобто згуртованість є не лише виправданою, але й вигідною.

Вочевидь, резюмуючим підсумком проведеної наукової розвідки має бути констатація аргументів «за» та «проти» щодо твердження про роль органів місцевого самоврядування як суб'єктів зміцнення громадської участі в Україні. Отже, проаналізовані факти свідчать про те, що:

– законодавством України передбачено можливість виконання відповідних функцій органами МСВ, передусім це Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про органи самоорганізації населення», «Про звернення громадян», «Про статус депутатів місцевих рад» тощо;

– формами активізації участі та залучення громадян до вирішення місцевих питань є організація громадських слухань та експертиз, реалізація громадських ініціатив, сприяння створенню органів самоорганізації населення, співучасть у волонтерській діяльності та ін.;

– особливого значення в сучасних умовах набули питання здійснення саме волонтерської діяльності та ролі у ній органів місцевого самоврядування. Остання полягає у координації спіль-

них дій гуманітарного спрямування, унормуванні та сприянні правовому забезпеченню роботи волонтерських організацій і рухів, наданні їм організаційно-побутової підтримки та под.;

– місцеві органи влади зробили більш змістовною міжнародну співпрацю громад та розширили її напрямки. В умовах повномасштабного воєнного вторгнення іноземні інституції залучаються до гуманітарних місій, відбудови пошкодженої ворогом інфраструктури, стають гарантами подальшої адвокації українських інтересів тощо. Цей аспект діяльності безпосередньо пов'язує органи МСВ з активом громади, а точніше з місцевими неурядовими організаціями, позаяк вони, як правило, мають більш давні та системні зв'язки з міжнародними партнерами, які зараз вибудовують конструктивні відносини з децентралізованими органами місцевого самоврядування.

Висновки. Питання модерзації та підтримки громадської участі в Україні набули особливого значення після 24 лютого 2022 р. Потреби фронту, підтримка постраждалого цивільного населення, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, заходи з відновлення пошкодженої інфраструктури вимагали спільної консолідованої дії державних та громадських інституцій. Це зумовило очевидну потребу поглиблення суспільно-політичної комунікації, з одного боку, та одночасної апробації цього досвіду, з іншого. Органи місцевого самоврядування, які є повноважними реалізовувати заходи зі зміцнення громадської участі, наразі не вичерпали усі можливості для цього, що пов'язано з браком відповідної компетентності та суспільної довіри. Серед домінуючих різновидів залучення громадян представники МСВ обирають ті, що передбачені обов'язковими процедурами їхньої діяльності, та інформаційно-просвітницького характеру. Відтак, серед пріоритетів у вказаному напрямку наразі вбачаємо розширення інструментарію з залучення громадян до реалізації програм регіонального розвитку, фіксування на основі такого досвіду інституційної пам'яті, надання діючим комунікаційним практикам більш конструктивних форм, а процесам ухвалення управлінських рішень – реальної відкритості та публічності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. В Івано-Франківську затвердили програму сприяння розвитку волонтерства. Галичина. 2022. URL: <https://galychyna.if.ua/2022/09/06/v-ivano-frankivsku-zatverdili-programu-spriyannya-rozvitku-volonterstva/>
2. В Україні офіційно зареєструвалися понад 4 тисячі волонтерів. Економічна правда. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/04/27/699546/>
3. Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні: дослідження. Council of Europe. 2022. URL: <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85>

4. Громадська участь у місцевій політиці: проблеми нормативно-правового забезпечення. *Громадський простір*. 2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=hromadska-uchast-u-mistsevij-politytsi-problemy-normatyvno-pravovoho-zabezpechennya>

5. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 р. *Верховна Рада України: Офіційний вебсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. *Верховна Рада України: Офіційний вебсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

8. Карий О., Панас Я. *Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування*. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. К.: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2015. 176 с.

9. Положення про місцеві ініціативи у м. Ужгород від 11.04.2014 р. *Ужгородська міська рада: Офіційний вебсайт*. URL: <https://rada-uzhgorod.gov.ua/media/1/%D0%A1%D1.pdf>

10. Порядок внесення та розгляду місцевих ініціатив в місті Києві від 08.12.2016 р. *Київська міська рада: Офіційний вебсайт*. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/poryadok-vnesennya-ta-rozglyadu-miscevyh-initsiatyv>

11. Програма сприяння розвитку волонтерства територіальної громади на 2023-2027 роки. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://rm.coe.int/municipal-programme-on-promotion-of-volunteer-activities/1680a84b7b>

12. Результати опитування щодо рівня довіри громади до місцевої влади, проведене українсько-норвезьким проектом, який реалізує АМУ. *Асоціація міст України: Офіційний вебсайт*. 2018. URL: <https://auc.org.ua/novyna/rezultaty-opytuvannya-shchodo-rivnya-doviry-gromady-do-miscevoyi-vlady-provedene-ukrayinsko>

13. Що допомагає громадським ініціативам бути успішнішими під час війни – результати дослідження. *Центр спільних дій*. 2023. URL: <https://centreua.org/publikatsiyi-golovna/shho-dopomagaye-gromadskym-initsiatyvam-buty-uspishnishymy-pid-chas-vijny-rezultaty-doslidzhennya/>

14. A Charter for local democracy. *Council of Europe*. 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/european-charter-of-local-self-government>

15. Citizen Participation. *A Congress initiative*. 2023. URL: <https://www.beopen-congress.eu/en/4-cat-citizen-participation.html>

16. Koliushko I. On the challenges, limitations, and risks for local self-government bodies in the wartime. *Reanimation Package of Reforms Coalition*. 2022. URL: <https://rpr.org.ua/en/news/on-the-challenges-limitations-and-risks-for-local-self-government-bodies-in-the-wartime/>

17. Policy Agenda on Volunteering in Europe. *P.A.V.E Working towards a true legacy for EYV*. 2011. URL: https://www.vlaanderen.vrijwilligt.be/wpcontent/uploads/2015/11/EYV2011Alliance_PAVE.pdf

18. Sustainable Urban Mobility Plans (SUMP) and Cycling. *European Commission*. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/clean-transport-urban-transport/cycling/guidance-cycling-projects-eu/policy-development-and-evaluation-tools/sustainable-urban-mobility-plans-sumps-and-cycling_en

REFERENCES:

1. V Ivano-Frankivsku zatverdily prohamu spriannia rozvytku volonterstva [In Ivano-Frankivsk a program to promote the development of volunteerism was approved]. *Galychyna*. 2022. URL: <https://galychyna.if.ua/2022/09/06/v-ivano-frankivsku-zatverdili-programu-spriannya-rozvytku-volonterstva/> [in Ukrainian]

2. V Ukraini ofitsiino zareiestruvalysia ponad 4 tysiachi volonteriv [More than 4,000 volunteers have officially registered in Ukraine]. *Ekonomichna Pravda*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/04/27/699546/> [in Ukrainian]

3. Vplyv voiennoho stanu na hromadsku uchast v Ukraini: doslidzhennia [The impact of martial law on public participation in Ukraine: Research]. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85> [in Ukrainian]

4. Hromadska uchast u mistsevij politytsi: problemy normatyvno-pravovoho zabezpechennia [Public participation in local politics: problems of regulatory and legal support]. *Hromadskyi prostir*. 2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=hromadska-uchast-u-mistsevij-politytsi-problemy-normatyvno-pravovoho-zabezpechennya> [in Ukrainian]

5. Zakon Ukrainy «Pro volontersku diialnist» vid 19.04.2011 r. [Law of Ukraine «On Volunteering» dated 04.19.2011]. *Verkhovna Rada Ukrainy: Ofitsiynyi vebсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> [in Ukrainian]

6. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» vid 21.05.1997 r. [Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» dated 05.21.1997]. *Verkhovna Rada Ukrainy: Ofitsiynyi vebсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian]

7. Zakon Ukrainy «Pro osnovy natsionalnoho sprotyvu» vid 16.07.2021 r. [Law of Ukraine «On the Foundations of National Resistance» dated 07.16.2021]. *Verkhovna Rada Ukrainy: Ofitsiynyi vebсайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> [in Ukrainian]

8. Karyi O., Panas Ja. *Mistsevi initsiatyvy ta zaluchennia hromadskosti do zdiisnennia mistsevoho samovriaduvannia*. Navchalnyi posibnyk dlia posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia [Local initiatives and public involvement in local self-government. Training manual for local self-government officials.]. K.: TOV «Pidpriemstvo «Vi En Ei», 2015. 176 s. [in Ukrainian]

9. Polozhennia pro mistsevi initsiatyvy u m. Uzhhorod vid 11.04.2014 r. [Regulations on local initiatives in the city of Uzhhorod dated April 11, 2014.]. *Uzhhorodska miska rada: Ofitsiynyi vebсайт*. URL: <https://rada-uzhgorod.gov.ua/media/1/%D0%A1%D1.pdf> [in Ukrainian]

10. Poriadok vnesennia ta rozghliadu mistsevyykh initsiatyv v misti Kyievi vid 08.12.2016 r. [The procedure

for introducing and considering local initiatives in the city of Kyiv from December 8, 2016.]. *Kyivska miska rada: Ofitsiyni vebsait*. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/poryadok-vnesennya-ta-rozglyadu-miscevyh-iniciatyv> [in Ukrainian]

11. Prohrama spryannia rozvytku volonterstva terytorialnoi hromady na 2023-2027 roky [The program for promoting the development of volunteering of the territorial community for 2023-2027]. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://rm.coe.int/municipal-programme-on-promotion-of-volunteer-activities/1680a84b7b> [in Ukrainian]

12. Rezultaty opytuvannia shchodo rivnia doviry hromady do mistsevoi vlady, provedene ukraïnsko-norvezkym proektom, yakyy realizuie AMU [Results of a survey on the level of community trust in local authorities, conducted by the Ukrainian-Norwegian project, which is implemented by the Association of Cities of Ukraine]. *Asotsiatsiia mist Ukrainy: Ofitsiyni vebsait*. 2018. URL: <https://auc.org.ua/novyna/rezultaty-opytuvannya-shchodo-rivnya-doviry-gromady-do-miscevoyi-vlady-provedene-ukrayinsko> [in Ukrainian]

13. Shcho dopomahaie hromadskym initsiatyvam buty uspishnishymy pid chas viiny – rezultaty doslidzhennia [What helps public initiatives to be more successful during war - research results]. *Tsentri spilnykh*

dii. 2023. URL: <https://centreua.org/publikatsiyi-golovna/shho-dopomagaye-gromadskym-initsiatyvam-butyyuspishnishymy-pid-chas-viiny-rezultaty-doslidzhennya/> [in Ukrainian]

14. A Charter for local democracy. *Council of Europe*. 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/european-charter-of-local-self-government> [in English]

15. Citizen Participation. A *Congress initiative*. 2023. URL: <https://www.beopen-congress.eu/en/4-cat-citizen-participation.html> [in English]

16. Koliushko I. On the challenges, limitations, and risks for local self-government bodies in the wartime. *Reanimation Package of Reforms Coalition*. 2022. URL: <https://rpr.org.ua/en/news/on-the-challenges-limitations-and-risks-for-local-self-government-bodies-in-the-wartime/> [in English]

17. Policy Agenda on Volunteering in Europe. *P.A.V.E Working towards a true legacy for EYV*. 2011. URL: https://www.vlaanderenrijwilligt.be/wpcontent/uploads/2015/11/EYV2011Alliance_PAVE.pdf [in English]

18. Sustainable Urban Mobility Plans (SUMPs) and Cycling. *European Commission*. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/clean-transport-urban-transport/cycling/guidance-cycling-projects-eu/policy-development-and-evaluation-tools/sustainable-urban-mobility-plans-sumps-and-cycling_en [in English]

Local government bodies as subjects of strengthening public participation in Ukraine

Komarnytskyi Volodymyr Vasylovych

Postgraduate Student at the Department of International Politics
State Higher Educational Institution
«Uzhhorod National University»
Universytetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8822-3302

It is suggested that local self-government bodies are capable and have the institutional capacity to be subjects of strengthening public participation in Ukraine. This thesis is particularly relevant in the context of the full-scale invasion of the occupation forces of the Russian Federation and the need to consolidate the efforts of the state and civil society for joint resistance. Therefore, the purpose of the research is to clarify the role and potential of local self-government bodies in creating conditions for the implementation and strengthening of public participation in Ukraine, to analyze existing practices of initiating certain forms of activity by communities, and to assess the limits of the powers of local representative authorities in wartime, in particular, in terms of international cooperation.

The formation of a comprehensive methodology that integrates the tools of neo-institutional, structural-functional, historical-analytical, comparative and other approaches contributed to the realization of the research goal. In particular, it was found that Ukraine has created a legislative framework for the acquisition of subject-object status by local self-government bodies, both as initiators and co-executors of socially relevant projects. At the same time, it is stated that under martial law, society more clearly articulates to political elites at all levels the request to create favorable conditions for the implementation of humanitarian initiatives (primarily volunteer), while the feedback still tends to be declarative and populist.

The role of self-government bodies in establishing trilateral relations between communities, non-governmental sector and international institutions was recognized as positive, especially in the implementation and moderation of social projects to support the affected civilian population. In addition, territorial communities were able to form a network of humanitarian hubs for accounting and distribution of humanitarian aid and acted as a kind of guarantor of its targeted use. It is summarized that the described experience is a factor in strengthening institutional memory of reporting and control, expanding the communication potential of local authorities, and ensuring real openness and publicity of their activities.

Key words: local self-government, public participation, public initiative, volunteering, political communication, civil society.